

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1941-42

DRAMA

14 JOH. WOLFGANG VON GOETHE
IFIGENIJA NA TAVRIDI

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1941-XIX./42-XX.

DRAMA

Štev. 14

JOH. WOLFGANG VON GOETHE

IFIGENIJA NA TAVRIDI

PREMIERA 31. MARCA 1942-XX

Leta 1779. na velikonočni torek, so igrali prvič na weimarskem dvoru, v vojvodovem zasebnem gledališču: »Ifigenijo«. Že od leta 1776. se je bavil Goethe s to snovjo in ko so jo prvič uprizorili, je igral sam Oresta, princ Konstantin Pilada, Corona Schröterjeva Ifigenijo, Knebel Taosa in Seidler Arkasa. Kot igralec se je posebno odlikoval Goethe; pri ponovitvi je prevzel sam vojvoda vlogo Pilada. Prvotna priredba dela je bila v ritmični prozi. Pozneje jo je Goethe večkrat predelal in jo vzel čez sedem let s seboj v Italijo. V novih stihih predstavlja to delo posebno v tehničnem pogledu velik vzpon od prvotne zasnove, vendar pa ni doseglo takoj pričakovanega uspeha, temveč si ga je priborilo šele s časom. Prvo predstavo za široko občinstvo je doživela »Ifigenija« v novi obliki šele leta 1802., ko jo je predelal Schiller za oder. *Zunanja oblika* je peterostopni jamb, ki ga pa pesnik mestoma zamenja z drugimi ritmi. Književniki jo imenujejo »*duševno dramo*«, kakor Goethejevega »Torquata Tassa«. Dejanje samo nima posebnih zunanjih dogodkov, glavno dogajanje je prenešeno v človeško dušo, ki se bojuje z željami, nagibi in pretresi srca.

* * *

V svrhu boljšega poznavanja dejanja je potrebno, da se seznamimo z usodo Ifigenijevih prednikov, katerih zadnja potomca sta

Orest in Ifigenija. Izhajata iz nesrečnega Tantalovega rodu. Kot nam je znano iz mita, je bil Tantal kot pozemski človek posebno odlikovan; imel je dostop med bogove. Ker pa se je prevzel, so ga za kazen pahnili nazaj na zemljo in prekleli njegov rod. Orestova in Ifigenijina usoda sta torej posledica božje maščevalnosti in jeze. Od Tantara pa preko njegovih potomcev, vse do Agamemnona in Klitemnestre in njihovih sorodnikov se vlečejo prekletstva, rodbinski umori in usodne smrti. Grški dramatik Evripides je pokazal v svoji tragediji, kjer obravnava usodo Agamemnonove rodbine, *prokletstvo bogov* kot glavno gibalno silo, Goethe pa je, sledeč Sofoklejevemu vzoru in predvsem zahtevam svojega časa, dal drami psihološko podlago in razlago: konflikti izvirajo logično iz ostro orisanih značajev oseb.

* * *

Iz zakona med Klitemnestro in potomcem Tantara, kraljem Agamemnom, so se rodili otroci: Ifigenija, Elektra, Orest in kasneje Chrysotemis. Ko se je odpravljal kralj Agamemnom na trojansko vojno, je vel nasproten veter. Če naj bi ga okrenila, je zahtevala boginja Diana smrt Ifigenije. Kralj jo je žrtvoval, toda boginja jo je pred smrtjo obvarovala, ter jo, zavito v oblak, odpeljala na Tavrido, kjer je preživela Ifigenija svojo mladost daleč od svojcev. Ni vedela, če in kako se je končala trojanska vojna, ni vedela, da se je vrnil Agamemnom, in da je postala Klitemnestra zakonolomnica s svakom Egistom; prav tako ji ni bilo znano, da je bil Orest vzgojen v tujini in da se je vrnil domov, maščevat očetovo smrt. Nagovorjen po Elektri je ubil Egista in Klitemnestro. Odslej so ga preganjale erinije in furije. Spremljan od zvestega mladostnega prijatelja Pilada, se je napotil iskat pomoči v delfijsko preročišče k Apolonu. Orakel je bil sledeči: če bo pripeljal sestro iz svetišča na Tavridi zopet domov, bo našel pomoč in tolažbo.

* * *

Ifigenija živi na Tavridi, kamor jo je prenesla boginja Diana. Našla je zatočišče pri skitskem kralju Toasu; tamje postala Dianina svečenica. Ifigenija čuva skrivnost svoje rodbine in ne izda kralju kdo je. S svojo plemenito deviškostjo je ublažila Ifigenija barbarsko

srce divjega Toasta; odkar je na Tavridi, več ne daruje človeških žrtev. Kralj jo zasnubi, a ona ga odbije. V svoji podzavesti čuti, da leži njena življenjska naloga drugje: »Daj, naj se s čisto roko, čistim srcem podam domov, svoj dom operem greha« mu pravi v zadnjem dejanju. — Ifigenijina odklonitev zbudi njegove barbarske nagone, zato ukaže, naj žrtvuje Diani dva tujca, ki sta prišla na Tavrido. — Ne da bi jih Ifigenija poznala, se upira kraljevi volji in ju hoče rešiti, tedaj pa izve, da sta to Orest in Pilad. Ifigenijina svetla duša in dobrota reši Orestovega mračnega, blaznega duha in ga napolni z voljo do življenja. Orest in Pilad ji razložita Apolonov izrek in jo pridobita, naj pomaga pri begu z njima odnesti s seboj sliko Diane. Pregovorjena jima obljubi, pri tem pa zaide v težak duševni konflikt med svojim hrepenenjem po domu in čutu dolžnosti do kralja Toasa. Med tem ko pripravljata Orest in Pilad ugrabitev in beg, prizna Ifigenija Toasu resnico in je pripravljena pasti kot prva žrtev; toda zaupajoča v njegov boljši »jaz«, upa na njegovo odpuščanje in dovoljenje, da sledi bratu in prijatelju domov. Toas ji ugodí.

* * *

V dejanju tečejo vzporedno tri usode: Ifigenijina, Toasova in Orestova. Vsak izmed njih doživlja svoje pripetije in svojo katarzo v trpljenju: Ifigenija kot nedolžna žrtev božje jeze in zadnja potomka rodu odreši s svojo visoko etiko rodbino prekletstva, predvsem svojega brata Oresta, ki se očisti v srečanju z njo, prav tako pa tudi kralja Toasa, ki ga je Ifigenijin vpliv rešil barbarstva in zbudil človečnost v njem. Značilni so stihí, ki jih je napisal Goethe igralcu Krügerju v spomin na njegovo čudovito stvaritev Oresta. Vsebina teh stihov razodeva, da je bil pesnikov namen razodeti v tej klasični igri, *da vse človeške napake opere čista človečnost*. Razen označenih likov nastopata v igri še Toasov svetovalec Arkas in Orestov prijatelj Pilad. Toas je po svojem značaju dobrohoten svetovalec, ki skuša ustvarjati dobro s tem, da nagovarja k žrtvam in nesebičnosti; med tem ko predstavlja Pilad, kljub svojemu nesebičnemu prijateljstvu do Oresta, človeka z zdravo potezo egoizma, ki se posluži tudi zvijače, če upa da mu pomore do namena.

* * *

Po svoji snovi je Goethejeva »Ifigenija« klasična- po svojem
moralnem svetovnem nazoru, sodobna. Nemisljiva vrednost igre
leži v tem, da je znal pesnik obdelati klasično snov na občedloveski
način, ki ohrani svojo trajno vrednost, da stopa to jasno pred oči.

* * *

Premiera igre bo na velikonočni torek, — torej natanko na isti
dan kot pred 163. leti, ko se je vršila krstna predstava.

Prevod je delo našega znanega književnika Frana Albrecht-
ki ga je napravil že pred osemnajstimi leti, a je za letošnjo uprizo-
ritev prevod še bolj dovršeno popravil.

* * *

Ifigenijo bo igrala za abonma Šaričeva, Toasa — Skrbinšek M.,
Oresta — Jan- Pilada — Nakrst, Arkasa — Gregorin. Režiser je
J. Kovič je zamislil tudi scenske osnutke. Načrti: ing. arh. Franz. —
Kot zanimivost naj še pripomnimo, da bosta igrali Ifigenijo tudi
Kraljeva in M. Boltar-Ukmarjeva. M. Sl.

Fr. L.:

Dolenjski prerok

(Konec.)

V svoji prešerni objestnosti sem si mislil, le govori, dedec, o
moji preteklosti, le govori celo na tak način, ki je obrekljiv in de-
loma celo kaznivega značaja, toda o bodočnosti moji ti ni dana
beseda! Z nemirnim smehom sem gledal v peč.

Potrpežljivi bralec, če si mi doslej verjel, mi verjemi še to: na
peči je tisti hip vstal iz cunj in druge navlake ogromen maček,
krivil je hrbet, rep mu je stal pokonci kakor pomladanska prekla
in gledal je vame z velikimi zelenimi očmi. Noben naš režiser ni
zmožen kaj takega pričarati na iztočnico!

Zdaj sem si bil v svesti, da sem pri pravem čarovniku! Vdal
sem se v usodno »Tohuvaubuh«, smeh me je minil, strah me je
prešinil do poslednje koščice in čakal sem trepetaje, kaj bo.

Coprnik pa je segel v pehar po orehu, ki mu ga ni bilo prav
nič treba ter je prav počasi in leno govoril;

»Usoda je usoda. Sicer vam ne preti nikaka nesreča, toda vam bo zelo neugodno!«

Sva že skup, sem si oddahnil, domišljavi prerok, pojdi rakom žvižgat! Kam pa naj grem na riviero in druge take drage obmorske kraje, ko imam še komaj sedem dni počitnic! Zdaj mi je vse jasno, posebno pa to, da nič ne veš.

Njegovega prerokovanja si tedaj nisem preveč jemal k srcu in poslovil sem se od njega kot od upnika, ki si mu odštel dolžne denarce ali pa mu vsaj obljubil, da prvega dne prihodnjega meseca zadostiš njegovi denarni lakoti.

Moram pa že reči, da je bilo vino v dolenjskih zidanicah tako zdravilne narave, da sem z lahkoto pozabil na vsa prerokovanja in prepustil dobremu cvičku vse telo in duha, naj gospodari z njima po mili volji. Meni zaradi tega ni bilo takrat prav nič žal in ko sva se s prijateljem učiteljem trkljala po rebbru med resjem v dolino, sem že davno pozabil na prerokove besede.

Toda vsake pustolovščine mora biti enkrat konec, tudi gledaliških počitnic, žalibog še prekmalu. Vrnem se tedaj v našo ljubo prestolnico, poizkusim, če zarjaveli moj ključ še najde pravo luknjo in koliko pajkov je imelo mladiče po kotih moje sobe in katere račune bi kazalo odložiti na prihodnji mesec. Vse dotične neprijetne in nepotrebne dopise sem namreč takoj na prvi pogled našel na svoji mizi.

Vendar se slehernemu človeku včasih usoda zasmije in je tedaj ni treba zmerjati z vlačugo, kot jo je ranjki Hamlet: med terjatvami sem našel tudi nakazilo za pet stotakov. Kako mi je bilo pri srcu, ne morem opisati, zakaj naš sedanji pravopis ne premore teh besed, iz vsakdanjosti jih pa tudi ne gre posnemati, ker jih vsakdanjost ne premore.

Vem samo to, da mi je šinilo v glavo: zakaj bi je ne mahnil na sinje morje, kakor delajo to vsi bogati meščani in tisti, ki zadenejo večji dobiček! Dal sem si opremiti svoj stari kovček s prevleko in še s tistim usnjatim okvirčkom z vizitko, da sem bil končno podoben premožnemu potujočemu tujcu in me je bilo že skoro sram, če bi kdo to imenitno šaro opazil.

Zdaj pa nimam preveč besed v zalogi. Še takrat, ko se je to zgodilo, mi jih je silno manjkalo. Prišel sem res v dotično primorsko mesto, v veselem pozabljenju sem se vrgel v morske valove, ki so me za silo dobro prenašali, vendar je bila vročina tako pretirana, da sem smatral za najvišji dokaz božje previdnosti tisti trenutek, ko sem odkril prav hladno in prijazno slovansko gostilnico z izvrstnim pivom. Vrčkov ne bomo šteli pri tolikajšnjem denarju — in se prav pošteno nalivam. Gostilna je imela napis »Pri ognjegascu«, kar bi lahko koga morda navduševalo, da bi ogenj gasil, meni pa se je ta napis zdel odveč: gasil sem ga iz lastnega prepričanja.

Zgodba se je končala tako, da sem se začel s sosedi pri mizi razgovarjati na dolgo in široko o vseh takih velikih in važnih stvareh, ki jih jaz nisem nič bolje razumel kot oni, bili smo vsi silno premeteni, bistrourni in dalekovidni, tako da nihče izmed nas ni opazil pri sosednji mizi neko tenkočutno človeče, ki je vleklo sleherno besedo na uho.

Čez dobre pol ure je bilo naše omizje na varnem. Toda ne doma! Ključke svojih stanovanj pa smo imeli v žepu.

Čez tri dni sem bil spet gospodar svojega svobodnega kretanja. Povedali so mi, da sem bil osumljen železniških tatvin.

Ko sem se še pravočasno vrnil v našo ljubo prestolnico, sem med vožnjo vrgel prevleko s kovčega in tisti okvirček za vizitko skozi okno, listine in tako imenovano denarnico pa sem položil v kovčeg na vrh pod ključavnico. Naj jo najde, kdor hoče!

Prav srečno sem prišel domov in mirno zaspal.

Ko sem se zbudil, mi je prišel na misel dolenjski prerok.

Zdaj sem se mu res zasmeljal, toda previdno!

Spomini Stanislavskega

(Iz knjige »Igralčevo delo na samem sebi«)

»Da vas ni sram!« — nam je očital. — »Kakšni igralci pa ste to, če ne morete razgibati svoje fantazije! Dajte mi deset otrok, porečem jim, da je to njihovo novo stanovanje, in čudili se boste njihovi domišljiji. Začeli bodo igro, ki ji ne bo konca. Bodite torej kakor otroci!«

»Lahko reči, kakor otroci!« — je vzdihnil Šustov. — »Otrokom je po narodi potrebno in se radi igrajo, mi se pa silimo.«

»Seveda, če se ne igrate radi, potem ni da bi govoril,« — je odvrnil Torcov. — A če je tako, nastane vprašanje, ali ste sploh igralci?«

»Oprostite, prosim! Dvignite zastor, spustite publiko v dvorano, pa bomo radi igrali.« — je izjavil Govorkov.

»Ne. Če ste igralci, boste igrali tudi brez tega. Povejte naravnost, kaj vas ovira, da se ne morete razigrati?« — je vprašal Torcov.

Jel sem razlagati svoje stanje: človek lahko kuri v kaminu, razpostavlja pohištvo, toda vsa ta malenkostna dejanja ga ne morejo prevzeti. Prekratka so: zakuril si, zaprl vrata, in tvoja naloga je končana. Toda če bi drugo dejanje potekalo iz prvega in sprožilo tretje, bi bilo drugače.«

»Torej,« — je zaključil Torcov, — vi nočete kratkih, vnanjih in napol mehaničnih dejanj, temveč velika, globoka, komplicirana z obsežnimi in širokimi perspektivami?«

»Ne, to bi bilo že preveč in pretežko. O čem takem za zdaj ne mislimo. Dajte nam kaj preprostega, toda zanimivega,« — sem pojasnil.

»To ni odvisno od mene, temveč od vas,« — je rekel Torcov. — »Samo vi lahko napravite neko dejanje dolgočasno in zanimivo, kratko ali dolgotrajno. Mislite, da gre tu za vnanje smotre, ne pa za tiste notranje pobude, razloge in okoliščine, pri katerih in zaradi katerih neko dejanje vršite? Vzemimo na primer preprosto zapiranje in odpiranje vrat. Kaj more biti bolj brezsmiselnega kakor

tako mehanično početje? A predstavljajte si, da je v tem stanovanju, v katerem se danes praznuje vselitev Maloletkove, poprej stanoval človek, ki je padel v nevarno blaznost. Odpeljali so ga v umobolnico... Če bi zdaj zvedeli, da je pobegnil od tam in da stoji pred vrati, kaj bi storili?»

Kakor hitro je bilo vprašanje postavljeno tako, se je naš odnos do dejanja, ali kakor je kasneje dejal Torcov, »naš notranji zorni kot« do dejanja mahoma spremenil. Zdaj ni nihče več premišljeval, kako bi igro podaljšal, nihče se ni več brigal, kakšna bo po vnanji, predstavi plati, marveč smo vsi samo še z vidika postavljene naloge presojali smotrnost tega ali onega dejanja. Oči so jele meriti razdalje in iskati nenevarnih poti do vrat. Ogledovali smo pohištvo okrog sebe in skušali dognati, kam naj vsak zbeži, če se blaznežu posreči vdreti v sobo. Nagon samoohrane je vnaprej presojal nevarnost in nam narekoval sredstva v borbi z njo.

O našem tedanjem stanju je mogoče soditi po temle neznatnem dejstvu: Vjuncov se je jel nalašč ali iskreno nepričakovano odmikati od vrat in vsi smo mu nehote prerivajoč se sledili. Ženske so zavreščale in planile v sosednjo sobo. Jaz sem se znašel pod mizo s težkim pepelnikom v rokah. Nismo prekinili svojega početja niti takrat, ko so bila vrata že zaprta. Ker ni bilo ključa, smo jih zastavili s stolji in mizami. Treba se je bilo še telefonično zvezati z umobolnico, da bi tam storili vse potrebno za lov na nevarnega bolnika.

Bil sem ves razvnet in ko je bila študija pri kraju, sem planil k Torcovu in vzkliknil:

»Če mi naložite, naj zakurim v kaminu, mi postane dolgčas. Če se nam posreči poživiti še to študijo, postanem fanatičen častilec ‚sistema‘.«

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Josip Vidmar. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

L'Ifigenia in Tauride

Dramma in cinque atti di JOH. WOLFGANG VON GOETHE

Traduzione di FRAN ALBRECHT

Scenografo: ING. ARCH FRANZ

Regista: J. KOVČIČ

Ifigenia	Šaričeva
Re Toante	M. Skrbinšek
Oreste	Jan
Pilade	Nakrst
Arcade	Gregorin

Scena: davanti al tempio di Diana

Riposo dopo il atto terzo

La cassa si apre alle ore 17 Inizio della rappresentazione alle ore 17.30

Fine dello spettacolo alle ore 19.45

Platea:	I. fila	Lit. 15'—
	II.-III. "	" 14'—
	IV.-VI. "	" 12'—
	VII.-IX. "	" 12'—
	X.-XI. "	" 10'—
	XII.-XIII. "	" 8'—
Balcone:	I. "	" 10'—
	II. "	" 8'—
Palchi: platea (4 persone)	" 56'—	
I. piano	" 56'—	

	balcone	Lit. 40'—
Posti aggiunti nei palchi:		
	platea	" 10'—
	I. piano	" 10'—
	balcone	" 6'—
Galleria I. fila	" 6'—	
	II. "	" 5'—
	III. "	" 4'—
Ingresso in galleria	" 1'—	
Ingresso per gli studenti	" 2'—	

I biglietti si vendono alla cassa diurna del Teatro dell'Opera dalle 10.30 alle 12.30 e dalla 17, in poi, e alla cassa del Teatro drammatico mezz'ora prima dell'inizio delle rappresentazioni. Le tasse sono comprese

Ifigenija na Tavridi

Igra v petih dejanjih. Spisal JOH. WOLFGANG VON GOETHE

Prevel: FRAN ALBRECHT

Scenograf: ING. ARCH. FRANZ

Režiser: JOŽE KOVIČ

Ifigenija	Šaričeva
Toas, tavrijski kralj	M. Skrbinšek
Orest	Jan
Pilad	Nakrst
Arkas	Gregorin

Pozorišče: pred Dianinim svetiščem

Odmor po tretjem dejanju

Blagajna se odpre ob 17

Začetek ob 17:30

Konec ob 19:45

Parter:	Sedeži I. vrste	Lit 15:—	balkonske (4 osebe)	Lit 40:—
	" II.-III. vrste	14:—	Dodatni ložni sedeži: v parterju	10:—
	" IV.-VI. "	12:—	" v I. redu	10:—
	" VII.-IX. "	12:—	" balkonski	6:—
	" X.-XI. "	10:—	Galerija: Sedeži I. vrste	6:—
	" XII.-XIII. "	8:—	" II. "	5:—
Balkon: Sedeži I. vrste	"	10:—	" III. "	4:—
	" II. "	8:—	Galerijsko stojišče	1:—
Lože v parterju (4 osebe)	"	56:—	Dijaško "	2:—
" v I. redu (4 osebe)	"	56:—		

Vstopnice so v predprodaji pri dnevni blagajni v opernem gledališču od 10.30 do 12.30 in od 17. in pri blagajni v drami pol ure pred pričetkom predstave. Takse so vračunane.

